

मॅन्युअल - १७

इतर उपयुक्त माहिती

बृहन्मुंबई महानगरपालिका क्षेत्रात प्रतीदिन अंदाजे ३४५० दशलक्ष लिटर पाणी पुरवठा केला जातो. यातील ८०% पाणी उपयोगांती मलजलात प्रवर्तित होते. पर्यावरण संतुलनासाठी मलजल संकलित करून त्याची सुयोग्य विल्हेवाट लावणे आवश्यक असते. तसेच जलप्रदुषण प्रतिबंध कायदा तसेच पर्यावरण रक्षण कायद्यातील तरतूदींचे पालन करणे महानगरपालिकेवर बंधनकारक आहे.

एकूण बृहन्मुंबई परिसर हा सात मलनिःसारण झोनमध्ये विभागलेला आहे. जे कुलाबा, वरळी, बांद्रा, वर्सोवा, मालाड, भांडुप आणि घाटकोपर असे आहेत. मलजलाचे एकत्रिकरण, प्रक्रिया आणि विल्हेवाटीच्या दृष्टिकोनातून कुलाबा, वरळी आणि वांद्रे या विभागातील प्रक्रिया केलेले मलजल समुद्रांतर्गत स्वतंत्र पातमुखाद्वारे अरबी समुद्रात सोडले जाते. वर्सोवा विभागातील सांडपाणी हे मालाड खाडीत विसर्जित होते. त्याचप्रमाणे भांडुप आणि घाटकोपर विभागातील मलजल हे मलनिःसारण प्रक्रिया सुविधा अंतर्गत वातीत तलावांमध्ये प्रक्रिया करून ठाणे खाडीमध्ये सोडण्यात येते.

आकडेवारी:-

१. मलवाहिन्यांची लांबी	:	१८६० कि.मी. (विविध प्रमाणात)
२. मॅनहोल्सची संख्या	:	६८२८२
३. मल जोडण्या	:	२७५०००
४. सांडपाणी उदंचन केंद्रे	:	५१
५. उदंचन केंद्राची एकूण स्थापित क्षमता	:	१५५९० एम.एल.डी.
६. क्षम्य उत्सर्जन व विल्हेवाट क्षमता	:	२७२७.४ एम.एल.डी.
७. प्रत्यक्ष उत्सर्जन व विल्हेवाट	:	१७०० एम.एल.डी.
८. कर्मचारी संख्या		
अ) मलनिःसारण प्रचालन	:	एकूण ६५५७
आ) परिवहन	:	एकूण ७८८

मलनिःसारण प्रचालन खाते वरील खात्यांनी उभारलेली सांडपाणी व्यवस्था प्रचलित आणि परिरक्षित करते त्याचबरोबर हे खाते काही जुजबी स्वरूपाची कामे जसे की, छोट्या आकाराच्या मलवाहिनीचे मोठ्या आकाराच्या मलवाहिनीत रुपांतर करणे, मलवाहिनीवरील मॅनहोलची उंची वाढवणे, व्हॅट शाफ्टचे स्थानांतरण करणे, नादुरुस्त मलवाहिनीची दुरुस्ती करणे, इ. पण करते. तसेच जुन्या व मोडकळीस आलेल्या मलवाहिन्यांच्या पुनःस्थापनाची विविध कामे पण ह्या खात्यांमार्फत केली जातात. या खात्यातर्फे बृहन्मुंबईच्या सर्व पाणी पुरवठा व मलनिःसारण खात्यांना लागणा-या वाहनांचा पुरवठा व त्याचे प्रचालन आणि परिरक्षण केले जाते. हे खाते महानगरपालिकेच्या अर्थसंकल्प 'ग' अंतर्गत येते.

कार्यप्रणाली:-

खात्याच्या कामाचे प्रामुख्याने खालील चार भाग पडतात.

१. मलवाहिन्या अ) नलिका मल वाहिन्या (१८ इंचापेक्षा कमी आकारमानाच्या)
ब) मुख्य मलवाहिन्या (१८ इंच व त्यापेक्षा जास्त आकारमानाच्या)
२. उदंचन, प्रक्रिया व विल्हेवाट
३. परिवहन सेवा
४. मोडकळीस आलेल्या मलनिःसारण वाहिन्यांच्या कामाचे नियोजन व बांधकाम
उदा. १. मलवाहिन्यांची स्थिती अवलोकन करणे.
२. मलवाहिन्यांचे पुनःस्थितीकरण करणे.

नलिका मल वाहिन्यांची व्यवस्थाही मुख्यतत्वे नागरिकांशी प्रत्यक्ष संबंधित बाब आहे. प्रथेनुसार संबंधित प्रभाग कार्यालयाकडून यांचे परिरक्षण होते. मुख्य मलवाहिन्यांच्या तक्रारींचे परिशिलन या खात्याच्या मध्यवर्ती यंत्रणेद्वारा म्हणजे या खात्याकडून केले जाते.

मलनिःसारण प्रचालन विषयक विविध तक्रारींची नोंद ही संबंधित प्रभाग कार्यालयात किंवा मलनिःसारण प्रचालन खात्याच्या तीन मध्यवर्ती नियंत्रण कक्षात केले जाऊ शकते. दूरध्वनी क्रमांक या दैनंदिनीत स्वतंत्रपणे दिलेले आहेत. इंटरनेटद्वारे बृहन्मुंबई महानगरपालिकेच्या वेबसाईटवर व दूरध्वनी क्रमांक १९१६ वर पण तक्रारींची नोंद करता येते.

या खात्याच्या मुख्य मलनिःसारण विभागाकडून प्रतिबंधात्मक उपाय योजनांचा भाग म्हणून मुख्य मलवाहिन्यांची कालबद्ध साफसफाई केली जाते. बहुतांश कामाचे यांत्रिकीकरण केलेले आहे आणि सुरक्षा विषयक सर्व दक्षता घेतली जाते. यंत्रसामग्रीचे परिरक्षण करण्यासाठी स्वतंत्र कार्यशाळा अस्तित्वात आहेत. खालील यंत्र सामग्रीचा वापर केला जातो.

१. जेटींग मशीन	: ६
२. गली एम्टिअर	: १९
३. मड सकर मशिन	: १७
४. ओ.के.सी.मशीन	: ३६
५. चोक मशिन (पॉवर रॉडिंग)	: ३२
६. हाय पॉवर रॉडिंग मशीन	: १
७. रिसायक्लिंग मशीन	: ६

बृहन्मुंबईमध्ये परसलेल्या भुयारी गटारांच्या जाळ्यांमध्ये व जागोजागच्या उदंचन केंद्राच्या माध्यमातून सांडपाणी मुख्य उदंचन केंद्र व प्रक्रिया केंद्राकडे प्रक्रिया आणि अंतिम विल्हेवाटीसाठी आणले जाते.